

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam
Ingolstadii, 1627

XII. Quid restituendum ob falsatam monetam; aut defraudatam gabellam;
aut illicitam lignationem, pabulationem, venationem, piscationem,
aucupium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

325 Vnde negandum est, exceptionē in iure nunquam dari, nisi vt elidatur actio, quę alioquin re ipsa valida erat, & iure subsistebat. Nec id probatur l. 2. ff. de exceptionibus; et si regulariter id verum sit.

Tandem si vel maxime in iure Ciuili, talis contractus validus censeretur, id tamen nostrę sententię nil præiudicaret; quandoquidem in eodē iure sine controuersia validus habetur contractus, leui metu extortus, ita vt in foro externo non detur actio, quod metus causa, ad vitandas scilicet lites. Esto forte damnum graue passo ex tali metu, succurratur officio Iudicis, & rescindatur cōtractus, vt dicit idē Sanchez d. 9. n. 5. & Lessius citatus: cum tamen ipse Sanchez n. 4. ex cōmuni Theologorū sententiā vniuersim doceat, acceptū per talē metū, qui est causa sine qua non, in foro conscientię esse restituendum. Pro quę sententiā citat etiam Syluestrum, Nauarrum, Co-uarruuiam, Ledesmam, Veracruciū, Petrum Nauarrum, Lopez, Molinam, & plures; quod nos itidem superius asseruimus, si contrahens ipse alteri iniuste metum incusserit.

326 Addit vero Sanchez n. 11. & Lessius citatus, ea quę dicta sunt de metu, restitutionis obligationem inducente, spectari etiā ad metum reuerentialem, qui fuit conditio sine qua non contractus: quod verum est, si talis metus fuerit iniuste incussus; quod rarius videtur accidere.

Postremo Sanchez circa finem citat. q. re ipsa tandem videtur nostram sententiā amplecti, cum ait: *Quia ius humanum non irritauit votum, metu leui emissum, id vtiq; firmum est: ac vero circa promissiones & contractus humanos leui metu extortos, non disposuit obligationem inde nasci; nec iure naturę, ratione iniurię illatę oriebatur; sed tantum denegauit actionem in foro externo, & inde est, vt talis promissio relicta suę naturę minime obliget.* Certe si contractus iniusto metu etiam leui extorti, nec dispositione iuris humani, nec iure naturę obligationem inducunt, qua nihilominus ratione validi sint, non videtur posse intelligi, cum validum esse non possit, quod obligationem nullam habet. Atque hætenus dicta ad contractus mere ciuiles pertinent; nam quę sit matrimonij ratio, suo loco dicitur.

327 ASSERTIO VI. Promissio iniusto metu extorta non obligat, nisi iuramento firmata sit. Ita ex communi post S. Thomam 2. 2. quęst. 89. art. 7. ad 3. Molina, Sanchez, Carbo citati. Obligat vero non per modum contractus ex iustitia, sed præcise ratione iuramenti ex religione, vt colligitur etiam ex S. Thoma loc. cit. Et prima pars habetur etiam cap. *Debitores*, de iureiurando.

328 Dubium manet, an etiam irrita sit promissio iniusto metu extorta, quando ille, cui promissio facta est, non fuit causa metus. Et similis quęstio est, an acquisita per per contractū metu extortos, nulla culpa ipsius contrahentis, esto contractus iuxta assertionem secundam sint validi, restituenda sint. Asserunt citatus Sanchez num. 7. Molina disp. 267. n. 5. Syluester V. *Restitutio* 2. dicto 7. & est sententiā probabilis. In qua tamen magis consequenter loquetur, qui negarit, eiusmodi con-

tractus fuisse validos; cum vix intelligi possit, quo modo, si contractus valeat, alter e vestigio teneatur, rem per contractum acceptam restituere.

Sarmientus vero l. 2. selectarum c. 11. à n. 6. vsq; ad 11. negat, hac vniuersali vsus distinctione, contractus metu iniusto extortos & validos esse, & à restitutionis obligatione liberos, si cōtrahens alteri non fuit causa metus. Quam distinctionem etiam indicat S. Thomas citatus. Et hæc sententiā videtur probabilior, quia, vt ex dictis colligi potest, obligatio restituendi, adeoq; etiam nullitas contractus, oritur hoc casu, non ex defectu voluntarij, sed ex iniuriā illata: nullam autem intulit iniuriā possessor, culpę metus iniecti expers. Ergo. &c.

Nec verum est, quod alij dicunt, rem tali casu vitio affectam esse, vnde cunq; iniustus metus oritur, & ita cum vitio transire: id enim nulla ratione probatur, & est petitio principij. Fateor, tamen, si resinitio ab eo, qui metum iniuste incussit, fuerit inualide acquisita, tunc iam rem, vt pote vitio plane affectam, ad quemcunq; deinde possessore, sine voluntate prioris domini transeat, esse restitutioni obnoxiam, vt habet cōmunis sententiā, & ex dictis colligitur.

Similiter certum est, si contrahens per metum, non habuerit vere voluntatem contrahendi, tum & contractū ipsū in conscientia inualidum esse, & quod ita acceptum à quocunq; etiam ante omnem Iudicis sententiā, postquam satis rescuerit, esse restituendum; quandoquidem in iure substantia quasi contractus consistere dicitur in consensu & voluntate, leg. *obligationum substantia*, ff. de actionibus & obligationibus. Atq; hanc sententiā & doctrinam Ingolstadtij cum docerem, tum priuatim, tum publice non semel defendi.

DVBIVM XII.

Quid restituendum ob falsatam monetam; aut defraudatam gabbellam; aut illicitam lignationē, pabulationem, venationem, piscationem, aucupium.

Ad S. Thom. 2. 2. q. 62.

329 **Q**uæritur I. Quid restituere teneantur falsantes monetas aut liceras.

ASSERTIO I. Falsantes monetam (quod crimen est læsæ maiestatis) omnium sententiā reneantur ad compensanda omnia damna, si quę alijs inde sunt consecuta; vt quidem accidit, si materia vitietur, villiorq; pro nobiliori sumatur; si moneta aut iusto pondere non cadatur, aut cula minuatur. Ratio sumitur ex generali fundamento sæpius declarato, ad compensationem teneri, qui sciens & volens alteri iniuste damnum, seu causam damni dedit, vt dictum dub. 2.

Regula-

Regulariter autem nulli tenetur de damno, qui eo solum falsauit, quod sine auctoritate legitima, aut non debita forma pecuniam prouocit; nisi forte ea banniretur, aut alioquin inutilis redderetur, vt sæpe accidit, vt recte Nauarrus Man. cap. 17. n. 167. & Syluester V. *Falsarius* n. 9. licet aliter sentiat Petrus Nauarrus lib. 3. cap. 1. à n. 310. Quod si etiam monetario damnum aliquod datum est, id compensandum erit, iuxta prudentis arbitrium. De ipsa vero per se iniuria dictum supra dub. 6.

331 Dices; quid ergo sentiendum de ijs, qui annis superioribus 22. 23. &c. contra leges monetarias Imperij in ipso Imperio, vilioris materiæ monetam cuderunt. Respondeo, eos, qui absque Imperij ac Imperatoris consensu, primi eam ataxiã induxerunt, vel promouerunt, ex qua ingentia quam plurimis damna illata, multique suis sedibus relictis exulare, nec pauci famæ emori coacti fuerunt; cum iniusta causa eiusmodi damnorum fuerint, à restitutione excusari non posse: at vero eos, qui necessitate quodammodo coacti, ad auertendâ propria damna, inualescentem iam vsum, ex tacito quodam totius Imperij consensu, secuti sunt, à restitutionis obligatione ac iniustitia excusandos esse: quandoquidem modus & ratio monetæ cudendæ in Imperio, pendet ab eiusdem Imperij consensu, quo potest prioribus legibus derogari, & necessitatis publicæ causa, monetæ valor & ratio mutari.

Quamquam multi viri prudentes & graues existimarunt, multo rectius publico bono consultum futurum fuisse, si monetâ ipsa in se non mutata, solus valor eiusdem auctus fuisset, vt tempore Caroli V. accidit: nec id forte initio difficile fuisset statuere, si non priuati quidam, ea in re priuatam potius, quam publicum commodum spectassent; qui qua ratione suam conscientiam velint exonerare, Deoque rationem reddere, ipsi viderint.

332 **ASSERTIO II.** Ad eandem restitutionem tenentur falsantes litteras, aut instrumenta publica; idque siue apponendo adulterina signa, siue scripturam mutando. Eadem ratio est, si qui testamenta, instrumenta, rationum libros iniuste lacerent, comburant, nam & isti grauius iniuri sunt, & sæpe etiã periuri; etsi forte, saltem in foro conscientiæ, proprie falsarij non sint; cuius tamen contrarium asserunt Syluester & alij.

Amisâ vero scriptura de hæreditate, nobilitate, &c. aliam similem facere, nec falsare, nec peccatum mortale esse, asserit Sa verbo *Falsarius*; cum nemini fiat iniuria: quod ego tamen non facile dixerim; quia graue est, publicorum instrumentorum consiciendorum, etiã alio quouis damno secluso, ius sibi vindicare.

333 **ASSERTIO III.** Restituendum his casibus ijs ipsis, quibus damnum datum est, si cognoscantur; alias vero pauperibus, vt sentiunt communiter omnes. Abradens vero exuberans pondus quod proprie non esse falsare monetam, notat Sa loc. cit.) monetario restituere debet; aut

pauperibus, si ille ignoretur, secundum Petrum Nauarrum, & alios.

Quod forte tamen certum alicui non videatur: cum enim talis possit talem monetam in massam redactam alijs vsibus applicare; cur non possit exuberans pondus suo etiã vsui applicare, relicto interim iusto pondere monetæ? Certe paucillos eiusmodi excessus condonare censetur monetarius: sicut vicissim etiã paucillus defectus eidem condonatur: cum moraliter impossibile sit, ad infimas vsque minutias punctum æqualitatis tangere. Secus est; si quis etiã de iusto pondere diminuat, vt Iudæi faciunt.

Verum Respondetur, ob hoc ipsum, quod in eudenda moneta sigillatim non potest semper punctum attingi; ideo hic videtur tam Reipubl. quam Monetarij tacitus consensus & pactio, vt excessus ille sit quædam compensatio defectus quandoque interuenientis; vt ita saltem in tota aliqua summa pecuniæ nullus sit notabilis defectus; quod non fiet, si priuatis liceat exuberans monetæ particularis pondus abradere.

334 **ASSERTIO IV.** Ad similem compensationem tenetur etiã, qui falsam, siue adulterinam monetam, sciens cum altero, pro alia re commutauit, vt omnes docent. Quod si quis id nescius & bona fide fecerit, putant Nauarrus & Petrus Nauarrus citati, nihilominus postquam rescuerit, restituere debere damnificato; saltem vt limitat Nauarrus, si ipse fuit in culpa, accipiendo eiusmodi falsam monetam pro vera.

335 Sed non minus probabile existimo, absolute loquendo, non teneri, vt significat Syluester V. *Falsarius* n. 8. nisi res pro pecuniâ falsa accepta, eademque numero restituenda extet, aut aliqñ factus sit ex contractu ditior; vel certe ipse nulla simili fraude deceptus, verus fuerit pecuniæ dominus; alioquin satis erit, cedere actionem decepto in primum deceptorem, vt de bonæ fidei possessore dictum in simili superius dub. 2.

Ratio est. Quia extra illos casus, nec ratione rei acceptæ, nec ratione iniustæ acceptionis, aut etiã ipsius contractus, vlla hic oriri potest obligatio restitutionis; & in pari innocentia causa, melior est conditio possidentis. Plura apud Couarruuiã de collatione veterum numismatum.

336 **Quæritur II.** Quid restituendum, ob gabelas, iniuste exactas, vel defraudatas? Intelligitur vero hoc nomine, omne publicæ pensionis, siue exactionis genus; siue sit *ueltigal*, quod pro rebus auectis vel aduectis soluitur, siue *tributum*, quod ex proprio cuiusque subditi solo Principi in subsidium necessitatis tribuitur, siue *Tallia*, quæ secundum proportionem totius substantiæ, quam quisque habet, à subditis exigitur, iuxta Syluestrum V. *Gabella* 1. n. 1.

337 **ASSERTIO I.** Gabellæ aperte iustæ in conscientia persoluendæ sunt; ac proinde si defraudentur, restituendæ. Ita ex communi Syluester V. *Gabella* 3. quæst. 8. Caietanus in summa V. *Ueltigalis*, Ioannes Medina quæst. 13. de restitut. Sotus lib. 4. de iustitia quæst. 6. a. 4. Castro lib. 1. de lege poenali cap. 11. Couarruuias in regulâ *Peccatum* par. 2. §. 5. Petrus Nauarrus l. 3. c. 1. n. 129.

Nauarrus man. c. 17. n. 201. de tributis loquens, Valentia q. 6. pun. 5. Vasquez 1. 2. tom. 2. disp. 159. n. 14. post Panormitanum, & alios.

338 Probatur tum ex illo ad Romanos 13. v. 7. *Reddite ergo omnibus debita: cui tributū, tributū: cui vectigal, vectigal: cui timorē, timorē: cui honorem, honore.* Tum quia hæc partim spectant ad stipendium, iure naturali principi debitum: partim ex tacito consensu, & quasi contractu debita sunt ad communia onera æqualiter perferenda. Accedit ipsa communis existimatio hominum.

339 Contrarium tamen docet Angelus V. *Pedagium* quæst. 6. cui fauet Nauarrus man. cap. 13. n. 55. & 60. asserens, per se nullam legem, quæ statuit poenam temporalem, obligare transgressores ad peccatum mortale; eiusque exemplum adducit legem de vectigalibus soluendis; refutatus idcirco à Vasquez citato.

Caietanus vero loc. cit. cap. 3. ait, vix ullam gabellam esse iustam, Fumus V. *Gabella* n. 18. dicit, omnes fere esse dubias. Vnde Sa V. *Gabella*, edit. ant. ad restitutionem non vult obligare eos, qui fraudarunt; in tanto enim dubio, inquit, ob grauium Doctorum opiniones, melior est conditio possidentis: sed in particulari circumstantiæ considerandæ, & ubi gabellas manifeste iustas esse constiterit, tutum non existimo negare: neque est sufficiens fundamentum, cur omnes gabellæ aut iniustæ, aut dubiæ existimantur.

340 Illud crediderim, si à vectoribus, aut venditoribus nulla fraude vsis, nihil exigitur, non magnopere à Confessario cogendos, vt inquirent exactores; sufficere enim, si petitum vectigal soluant, docent Carbo q. 33. Sotus loc. cit. & lib. 3. q. 6. art. 7. in fine, & fauet Nauarrus citatus cap. 23. n. 55. & 60. nisi forte aliud habeat communis vsus Reipub. & persuasio: alias sensus legis, & mens tacite paciscentis populi in mitiorem partem accipi poterit; etsi contrarium sentiant Petrus Nauarrus, & alij.

341 ASSERTIO II. Gabellæ iniustæ, si defraudetur, restituendæ non sunt, qn potius in his tã Princeps impones, quã ministri exigentes, obnoxij sunt restitutioni. Ita omnes. Pater; quia pretiū inique extortū vel acceptum obnoxium est restitutioni.

ASSERTIO III. An gabellæ dubiæ sint in conscientia soluendæ, dubium est: siquidem Valentia cum Soto putat, in dubio præsumendū pro Principe, Carbo q. 33. ex communi dicit, persoluendas, si antiquæ sint, secus si nouæ. Quod etiam docent Syluester V. *Gabella* 4. n. 7. & Caietanus citatus, post Angelum, Gabrielem, &c. Equidem in dubio probabili, nec exigentē, nec defraudantem peccati mortalis damnauerim, vel ad restitutionē coegerim, cum Petro Nauarro & Sa: idque ipsum indicat Syluester V. *Gabella*. n. 6. Nã ex vna parte melior est in dubio conditio superioris præcipiētis, ex altera subditi possidētis, in his videlicet rebus quæ superioris arbitrio nõ p oña subsunt.

342 ASSERTIO IV. Ad iustas gabellas quatuor conditiones requiruntur. Prima est, legitima auctoritas in parte imponētis, qualis est Imperatoria, Regia, & aliorū Principū, qui in sua administratione Superiorē non agnoscunt. Hic accedit auctoritas

Pontificis, & cōcilij generalis in ordine ad finem spiritualem: & denique aliorum, quibus hoc ius consuetudine præscripta cōuenit; alias incurritur excommunicatio bullæ, vt recte notarūt Caietanus, Syluester, Medin. Couarruias, Valeria, alij citati.

343 Secunda conditio est legitima causa, qualis est, vel principis iuxta suū statū competens sustentatio, exclusio immoderato luxu; vel necessitas, aut manifesta vtilitas boni communis. Quod si causa veteris gabellæ penitus desijt, nec alia noua sufficiens successit, tū iniuste gabellæ exactio, pducitur secundū omnes: nisi forte excuset inmemoralis consuetudo; vt quidē excusare posse sentiunt Carbo & Medina: etsi negent Syluester, Caietanus, Petr⁹ Nauarr⁹, & apud eundē Angelus, Gabriel, Corduba, quod vtiq; veri⁹ est, si ea ipsa consuetudo semp fuerit in prima illa causa fundata.

Hoc certum est, datū pro certa causa v. g. pro affecurandis, siue sternendis vijs publicis, causa non secuta, obnoxium esse restitutioni; vel certe vt minimum damna subsecuta à Principe cōpensanda, vt docent Medina & Carbo: quamuis Petrus Nauarrus ex Syluestro, & Caietano non male asserat, vtrumque restituendum.

344 Tertia conditio est legitim⁹ modus seu forma, vt videlicet secundū proportionē bonorū equaliter omnes grauentur, & non magis illi, qui plus indigent. Vnde cōmuniter iniustū est, gabellas imponere ijs rebus, quas quis ad suā, aut suorū sustentationē & vsum acquirit; cum etiā in iure non concedantur, nisi super ijs rebus, quæ negotiationis causa transportantur, aut venduntur, vt ex Cod. de vectigalibus l. *Vniuersim* & l. *Omnium* recte docent Caietanus, Valentia loc. citatis.

345 Addit Angelus, non posse contrariū consuetudine introduci: Sed vniuersim talis consuetudo reprehendi non debet; saltē cum aliæ gabellæ ad propositos fines non sufficiūt; modo interim prouideatur, ne imoderate grauentur pauperes, aut certe iisdem alia ratione fiat compensatio, vt docent Antoninus 2. part. tit. 1. cap. 14. Nauarrus man. cap. 17. num. 203. Syluester V. *Gabella* 3. n. 14. Valentia citatus, & Azor tom. 3. lib. 5. cap. 21.

Ob eandem causam, non potest princeps suo arbitrio, & absque iusta causa, publicum bonum concernente, subditos quosdam eximere ab eiusmodi publicis oneribus; ne hoc ipso alij plus iusto grauentur, iuxta citatam l. *Omnium*. Quæ tamen suppetente, potest, vt docent Syluester V. *Præuilegium* q. 9. Azor tom. 1. l. 5. q. 10. ex Bartolo.

346 Quarta conditio est, vt non petatur, nisi à quibus iure potest. Ab Ecclesiasticis autē non potest, vi vilius consuetudinis, sine expressa licentia Papæ, nisi quoad ea, quæ deferunt causa negotiationis; aliā exigentes, si quidem sit communitas, incurrit interdictionem; si autem personæ singulares, excommunicationem, ex cap. *Quoniam* de censibus in 6. De qua re iusta seueritate censet Nauarrus cap. 17. n. 203. & est excommunicatio hodie reseruata in bulla cœnæ, vt recte Tolentus in eadem bulla.

Exciipiuntur tamen casus quidam, in quibus etiam licite à Clericis eiusmodi pensiones

exiguntur.

exiguntur, de quibus Toletus ibidem, & Azor tom. 3. lib. 5. cap. 19. & sequentibus; vbi etiam in specie de studiosis agit; in quibus quidè standum est communi consuetudine: quod etiam nonnulli de Clericis sentiunt, apud eundem cap. 19. q. 3. Sed obstat cit. cap. *Quamquam*, & bulla cœnæ; de qua re plura de Ordine.

Quæritur III. Quid restituendum, ob illicitam lignationem, pabulationem?

347
ASSERTIO I. Ligna cædens, aut pabula carpens in silua, aut pascuis alterius priuati, vel eius communitatis, ad quam ipse non spectat, sine explicito, aut rationabiliter præsumpto consensu domini, illiusque communitatis, perinde peccat, & ad restitutionem obligatur, vt in alijs rebus furto sublati accidit: nisi quis forte extreme, vel saltem grauiter indigens, moderate quippiam ex aliena sylua, sine damno notabili, acceperit; tunc enim probabile est, accipientem non peccasse saltem mortaliter, nec ad restitutionem teneri. Ita Medina q. 102. Sotus 4. de Iustitia, Nauarrus manual. cap. 17. n. 122. Valentia q. 6. pun. 5. Aragonius q. 62. a. 3. Lessius lib. 2. cap. 3. dub. 14. Ratio est. Quia moderata acceptio bonorum eiusmodi non ita solet ægreferrî; nec tam est pernitiosa domino, quam vtilis accipienti; & communi gentium vsu, tales non perinde habentur fures, ac si alienam domum ingressi, pecunias furripuissent, inquit Aragonius citatus.

Idem est de eo, qui pabulatur in alienis pascuis, ne greges fame pereant; modo tamen hic, si extra necessitatem extremam alicui damnum notabile inferat, compenses, secundum Carbonem quæst. 36.

348
ASSERTIO II. Lignans aut pabulans in sylua, seu prato eius communitatis, ad quam ipse pertinet, peccat quidem venialiter, si tempore iure prohibito, aut supra mensuram iure taxatam accipiat; ac post Iudicis sententiam tenetur ad soluendam pœnam statutam: at vero mortaliter non peccat, nec ante sententiam ad restitutionem accepti tenetur; nisi damnum notabile communitati intulerit; hoc enim iuxta viri prudentis arbitrium compensare debet. Nec vero id communiter pluris æstimari debet, quam ligna cæsa; nisi forte multæ nouæ plantæ vtilis excisæ sint.

Ita præter citatos Molina tom. 1. tract. 2. disp. 58. Salon q. 62. a. 3. controuersia 2. Lessius citatus; & habet communis praxis, & persuasio hominum; quæ optima legum interpretis est; quicquid Castro lib. 1. de lege pœnali cap. 10. corollario 1. absolute dicat, eiusmodi cæsores, si notabilem quantitatem cædant, peccare mortaliter, contra Molinam, Salonem, Lessium, & mox ad restitutionem teneri, contra alios omnes.

Addit Lessius idem dicendum de incolis duorum oppidorum, vel pagorum, habentium loca compascua, vel syluas cæduas; si alteri in alterorū syluis hinc inde lignentur. Censentur enim tunc communitates condonare vicissim, quod oblatum fuerit, contentæ multâ, si qui in furtoprehendantur. Sed in particulari leges etiam municipales & consuetudo attendenda sunt.

Quæritur IV. Quid restituendum ob illicitam venationem, piscationem, aut upium, 349

ASSERTIO I. Animalia domestica, quantumuis à stabulo procul aberrantia, auferens, restituere debet, vt ex l. *Pomponius* ff. de acquirendo rerum dominio, docent omnes; nisi forte sint à domino penitus derelicta; quod item de alijs rebus incendio, aut naufragio periclitantibus dicendum, vt recte docent Nauarrus cap. 17. n. 98. & Caietanus opusculo de vfura cap. 1. Ratio. Quia hæc semel sub dominium redacta, seipsa nõ possunt in libertatem vindicare.

350
ASSERTIO II. Idem dicendum de feris mansuefactis, captis, aut inclusis, aut alioquin solitis redire ad consueta domini septa; quamdiu consuetudinem redeundi non amittunt. Secus est de feris, quæ retenta feritate, quocumque casu custodiam euaserint. Ita ex Institut. §. *Pauonum* de rerum diuisione, docent Ioannes Medina q. 12. de restitut. Sotus l. 4. de iustitia q. 6. Couarruias in regulam peccatum part. 2. §. 8. n. 14. Valentia q. 6. pun. 5.

Nec tamen putarim, vt absolute docent Nauarrus citatus & Syluester V *Iuramentum* q. 1. §. *Tertium*, statim amittere consuetudinem redeundi, si bis, terue non redeant; nisi plane ad pristinam feritatem redeant, atque ita in libertatem se vindicent; quod prudentis arbitrio diiudicandū est, vt recte Lessius 2. lib. n. 30. cap. 2.

351
Nec etiam captæ, aut in dominium alicuius redactæ censi debent feræ illæ, quæ in vasta aliqua sylua, seu saltu, aut magno lacu, arte, vel natura circumseptæ sunt; sed illæ solum, quæ in piscinis, hortis, viuarijs ita oclusæ tenentur, vt eas dominus arbitratu suo possit capere & vsurpare, si velit, vt recte ex Couarruua n. 15. notat Valentia citatus, Petrus Nauarrus num. 296. Lessius n. 46. quicquid dicat Iosephus Angles in flor. 4. & alij.

352
ASSERTIO III. Idem in specie sentiendum de columbis, sub testum redire consuetis; iuxta Nauarrum cap. 107. n. 127. & communem. In quibus tamen videndum, an recepta consuetudine, & tacita quasi conuentione licitum sit, vt habeates columbaria eas sibi mutuo capiant. Item vtrum, cum in agris alienis pascuntur, impune à domino agri occidatur, vt notat Aragonius.

Certe Nauarrus, Sotus, Valentia, Molina disp. 48. Lessius n. 39. putant non admodum nocere agris, ac proinde, sicubi moris est, licite haberi; præsertim si dominus etiam agros habeat, aut saltem in columbario eis alimenta præbeat.

353
Addit Lessius n. 28. columbas appositis illecebris suo columbario capientes, communi iure obligari ad restitutionem. Secus, inquit, si id sine fraude accidat, v. g. quia melius eas alit, vel commodiorem stationem aptauit. Sed, vt dictum, in his attendendum ad consuetudinem, communem, & in Repub. probatam.

354
ASSERTIO IV. Ad animalia non mansuefacta pertinet etiam examen apum; quod proinde si ita euolet, vt aspectum fugiat, ac difficilis sit eius persecutio, potest à quolibet capi; etiam si ex arbore aliena dependeat. Et si re integra

prohibere possis, ne alius fundum tuum ingrediatur, aut arborem conscendat, vt docent Azor tom. 3. lib. 1. cap. 13. q. 1. & Lessius loc. cit. ex l. *Naturaliter* ff. de acquirendo rerum dominio.

355 ASSERTIO V. Venantes aut piscantes contra iustam prohibitionem, feras seu pisces adhuc liberos, & sub nullius dominium redactos, vtpote in syluis, aut fluminibus existentes, peccant quidem contra iustitiam, cum ius alterius violent; atque ideo etiam debent compensare damna insecuta ei, qui ius venandi habet; si nimirum notabiliter imminuantur feræ; & post sententiam Iudicis iustam pœnam soluere debent: Attamen nisi Princeps in aliquo particulari casu, seu loco, iustas ob causas, ferarum dominium acquiri prohibuerit, feræ captæ restitui non debent; cum à capientibus earum acquiratur dominium. Ita Sotus, Medina, Carbo, vterque Nauarrus, Valentia citatus, Syluester V. *Venatio*, Molina disp. 81. alijque communiter omnes; ita vt neget Petrus Nauarrus, sibi visum esse, qui contrarium sentiret. Ratio est; quia communi iure res sub nullius adhuc dominium redactæ, sunt primo apprehendentis seu occupantis, vt dictum q. 1. dub. 3. esto apprehensio illa ob prohibitionem illicita sit.

Quam proinde doctrinam citati authores etiam recte extendunt ad eos qui in alienis, etiam priuatis fundis, aut syluis vel fluminibus ab alio conductis venantur, piscantur. Quo fit, vt per se loquendo, qui in eiusmodi locis vnâ aut duas feras capit, parum, aut nihil restituere teneatur; quia vix vllum ideo damnum dedisse censetur.

356 Sed quid sentiendum de piscibus nassa conclusis; aut feris, seu auibus laqueo tentis? Couarruias in regulam *Peccatum* n. 13. Nauarrus c. 17. n. 176. Azor tom. 3. lib. 1. cap. 13. ex communi iuxta l. *In laqueum*, de acquirendo dominio, adiudicant illas eximenti; nisi contraria alicubi sit consuetudo.

Sed contrarium videtur verius cum Molina d. 42. Sayro c. 9. n. 6. & Lessio n. 48. nisi forte fera se extricata fuerit, priusquam ab eo, qui laqueum aut nassam posuerit, apprehenderetur. Nec sane in alio casu videtur lex illa recepta: præsertim quia alias vix negari posse videtur, eum, qui laqueum tetendit, saltem ius ad rem acquisiuisse; cui proinde iniuria infertur; esto non ideo quod acceptum est, restitutioni obnoxium sit, vt in simili dictum n. 355.

Alia ratio est feræ, quæ cum ab vno vulnerata fuisset, nunc ab altero capitur; pertinet enim hæc ad capientem, vt ex communi docent citati ex §. *Illud quæstionum*, Instit. de rerum diuisione: nisi ita vulnerata fuerit, vt percussor insequens eam certo esset capturus, vt recte Lessius n. 47.

Quod si fera, quam ego persequor, incidat in alienum laqueum, tum is qui prior occupauerit, dominus efficietur, vt docet idem Lessius n. 50. Etsi Sayrus, Molina, Rebellus quæst. 14. n. 16. diuidendam prædam existiment. Plura de his rebus in ff. l. 3. 4. 5. de acquirendo rerum dominio & l. 3. ff. de acquirenda possessione, & Instit. de rerum diuisione.

Vt autem sciatur, quando venatio iuste prohibeatur, sit

357 ASSERTIO VI. Ad hoc duo requiruntur. I. autoritas legitima, qualis est in eo, qui Superiorem in suo regimine non agnoscit, aut certe hoc ius aliunde legitime præscripsit: alias liberum videtur, etiam in alieno agro aucupari, vel venari, saltem ex communi consuetudine; licet ius Ciuile aliter disponere videatur, vt notat Azor tom. 3. lib. 3. cap. 3. q. 3.

Secundo requiritur iusta causa, videlicet ne aut feræ pereant, vel notabiliter deficiant; aut ne Principi honesta recreatio desit; aut ne agricultura, aliaue necessaria Reipublicæ negotia à priuatis deserantur, litæ sue & rixæ multiplicentur; vt habet communis apud Carbonem q. 34. Molinam disp. 46. Aragonium, Valentiam loc. citatis: quicquid Ostiensis, Ioannes Andrea, & plures alij Iurisconsulti, apud Couarruiam, & Carbonem dixerint, simpliciter illicitam esse talem prohibitionem.

358 Præter hæc autem, quæ ad validam prohibitionem sunt necessaria, etiam in ipsa prohibitionem modus seruandus est. Primo enim etsi Principes possint prohibere, tamen nisi ex magna aliqua publicæ necessitatis causa, impedire captarum ferarum dominium nõ possunt, vt ex communi docent Caietanus, Couarruias, Petrus Nauarrus, Lessius n. 46.

Secundo æquum non esse omnium omnino animalium, piscium, auium venationem, omni tempore prohibere, notat Carbo quæst. 34. nisi idipsum forte etiam specialis aliqua ratio requirat.

359 Tertio Principes qui pœnis atrocioribus, vt mortis, mutilationis, publicorum flagellorum, venantes in loco publico afficiunt, Syluester V. *Restitutio* 3. & V. *Venatio*, Nauarrus, Couarruias, Molina citati, Lessius n. 45. alijque communiter omnes, grauiter damnant: nisi forte id fiat, ob peculiarem contumaciam & contemptum Principis; aut quia tales ferarum indagatores etiam alias nocturnas prædas agunt aut latrocinia exercent, vt sæpe accidit.

Quarto grauiter etiam peccant, si, quantum in se est, damnum ferarum non auertant; & multo magis, si feras ab agris efficaciter arceri non permittant; itemque si damna illata non compensent, vt docent Carbo q. 34. Lessius, alij.

360 Quod limitandū censeo, modo subditus damnum patiens, ipse sibi per suam negligentiam causam damni non extiterit. Vbi diligenter prædantis iudicio expendendum, an & quantum diligentiae onus, in custodiendis, contra feras, prædij, iure imponere subditis Princeps potuerit.

Excipit Lessius n. 37. alios etiam duos casus. Primus, si communitas sponte videatur in hæc onera consensisse. Secundus, si Princeps in terra hostili à se occupata, tale ius in aliquo saltu

instituat, priuquam agri vicini diuidantur. Plura apud citatos.